

Patryk Borowiak (*Полша, Познан*)

**NAZWY DOMÓW ODRODZENIOWYCH W PŁOWDIWIE,
WCHODZĄCYCH W SKŁAD REZERWATU
ARCHITEKTONICZNI-HISTORYCZNEGO „СТАРИНЕН
ПЛОВДИВ”**

**Nazwy domów odrodzeniowych w Płowdiwie, wchodzących w
skład rezerwatu architektoniczno-historycznego “Старинен
Пловдив”**

Статията представя имената на възрожденските къщи, които се намират в архитектурно-исторически резерват „Старинен Пловдив”.

This historical-linguistic research paper presents the names of houses from Bulgarian Renaissance in Plovdiv Historical and Architectural Reserve „Старинен Пловдив”.

ключови думи: urban names, Plovdiv, houses from Bulgarian Renaissance

Wszyscy bułgari, większość slawistów i cała rzesza miłośników kraju słońca, wina i róż, doskonale zdają sobie sprawę jak ważne w historii kraju było odrodzenie narodowe. Epoka, która nałożyła się na schyłek wyzwolenia Bułgarii spod tureckiego jarzma i zostawiła po sobie m.in. przepiękne architektoniczne perły. Jednym z najlepiej zachowanych tego typu kompleksów domów odrodzeniowych jest ten, który wchodzi w skład tzw. Rezerwatu Architektoniczno-Historycznego *Старинен Пловдив*. Wiele z tych okazałych budowli ma nazwy, głównie odosobowe, które zawdzięcza się przede wszystkim dawnym właścicielom willi, gospo-

darzom, artystom, którzy w nich przebywali itp. Niniejszy artykuł przedstawia właśnie nazwy tego typu i opisuje pokrótce ich pochodzenie. Odnosząc się do terminologii onomastycznej, pragnę przedstawić następującą tezę.

Jak słusznie zauważają Edward Breza i Czesław Kosyl, zakres użycia terminu chrematonim nie jest jeszcze w pełni ustalony, dlatego w przypadku nazw domów odrodzeniowych (będących zabytkami) będę posługiwać się „bezpieczniejszym” pojęciem, jakim jest urbonim. Obejmuje on sieć ulic wraz z wszystkimi terenowymi obiektami onimicznymi, znajdującymi się wzdłuż nich.

Poniżej znajdują się wspomniane urbonimy, ułożone w porządku alfabetycznym, według alfabetu bułgarskiego.

Антовата къща – *Dom Antowa* znajduje się na Trójwzgórzu, na Wzgórzu Dżambaz. Wybudowany został w latach pięćdziesiątych XX wieku¹; **Балабановата къща** – *Dom Bałabanowa* znajduje się w centralnej części Trójwzgórza, nieopodal Bramy „Chisar”. Został wzniesiony na początku XIX wieku przez bogatego kupca Panajota Lampszę. Nazwą nawiązuje jednak do swojego ostatniego właściciela – Łuki Bałabanowa. Dziś dom należy do miasta i jest rezydencją dla znamienitych gości, miejscem ważnych spotkań politycznych, imprez kulturalnych czy konferencji naukowych; **Дановата къща** – *Dom Danowa* znajduje się naprzeciw Katedry pod wezwaniem św. Bogurodzicy i został wybudowany w latach pięćdziesiątych XIX wieku. Dziś w tym domu znajduje się Muzeum Wydawnicze i stała ekspozycja poświęcona życiu i twórczości Ch. G. Danowa; **Данчовата къща** – *Dom Danczowa* znajduje się na Trójwzgórzu nieopodal bramy „Chisar”. W tym domu po wyzwoleniu mieszkał rewolucjonista, towarzysz broni Wasyla Lewkiego, artysta-fotografik i działacz społeczny w jednej osobie – Georgi Danczow Zografina. Jego imię dało nazwę temu domowi; **Джаковата къща** – *Dom Dżakowa* znajduje się w najwyższej części Wzgórza Dżambaz. Dawniej mieszkał w nim znany architekt – Stefan Dżakow, stąd popularna nazwa budowli. Wśród wielu mieszkańców miasta dom znany jest jednak pod innym mianem – *Zamek (Замъкът)*. Obiekt stylem nawiązuje do europejskiej secesji, a patrząc na niego z dołu ma się wrażenie jakby patrzyło się nie na dom, a na zamek; **Кудоглу*** – *Kudoglu* był domem,

który znajdował się na Placu Centralnym, na miejscu dzisiejszej Poczty Głównej. Mieścił się w nim Hotel „Car Simeon”, a od 1926, kiedy kupił go bogaty Bułgar, mieszkający w Niemczech – Dymityr Kudoglu, budynek został przekształcony na cele socjalne. Kudoglu otworzył w nim punkt opieki społecznej i zdrowotnej dla mieszkańców miasta. Niestety, w latach siedemdziesiątych, podczas budowy budynku pocztowego dom został zniszczony, a jak twierdzą niektórzy mieszkańcy, można było go wkomponować w stawianą wtedy pocztę. W pamięci płowdiwczan Dom Kudoglu na zawsze pozostanie symbolem bezinteresownej pomocy i opieki; **Хиндлияновата къща** – *Dom Chindlijana* znajduje się w zachodnim podnóżu Wzgórza Nebet. Został wzniesiony w latach 1835–1840 i nazwą nawiązuje do nazwiska bogatego handlowca, właściciela domu – Stepana Chindlijana. Na ścianach w pokojach namalowane są pejzaże miejskie oraz morskie (m. in. Carogród, Aleksandria, Wenecja, Sankt Petersburg, Kopenhaga; **Чомаковата къща** – *Dom Czomakowa* znajduje się na Trójwzgórzu. Przed stoma laty był własnością Stojana Czomakowa, działacza walczącego o niezależność Cerkwi. Dom był budowany w latach 1862-1865. W 1950 roku, po generalnym remoncie w dawnym domu Czomakowa powstała filia Płowdiwskiej Biblioteki Narodowej. Dziś w domu znajduje się stała ekspozycja obrazów Z. Bojadżijewa; **Куюмджиевата къща (Царската къща)** – *Dom Kujumdzioglu jest również nazywany Królewskim Domem* (ze względu na wygląd, przepiękne zdobienia oraz położenie w samym sercu Trójwzgórza). Zbudowany został w 1847 roku. Jego pierwszym właścicielem był bogaty płowdiwski kupiec – Argir Kujumdzioglu. Królewski Dom jest jednym z symboli miasta – można podziwiać go na wielu pocztówkach, plakatach, folderach reklamujących miasto i informatorach. Dziś w jego wnętrzu mieści się Muzeum Etnograficzne (i tak też płowdiwczanie często nazywają *Królewski Dom*); **Къщата „Георгинади”** – *Dom Georginadi* znajduje się na Trójwzgórzu, został wybudowany w 1848 roku na zlecenie Georgiego Stanczewskiego, który przekazał go w posagu swojej córce. Jego nazwa odnosi się do nazwiska zięcia Stanczewskiego – Dymitra Georginadiego. Dziś w tym domu mieści się Muzeum Odrodzenia i Walk Niepodległościowych; **Къщата „Клианти”** – *Dom Klianti* znajduje się na Trójwzgórzu i został wzniesiony na miejscu domu, który

spłonął w 1846 roku w wielkim pożarze. Obiekt był własnością kupca Georgiego Kliantiego (a właściwie Georgiego Christowa), zgrecyzowanego Bułgara; **Къщата на Артин Гидиков** – Dom Artina Gidikowa znajduje się w północno-zachodniej części Trójwzgórza. Został zbudowany w 1848 roku przez kupca Stepana Chindlijana jako posag dla córki. Nazwano go imieniem Ormianina Artina Gidikowa; **Къщата на доктор Рашко Петров** – Dom doktora Raszko Petrowa został zbudowany w latach sześćdziesiątych XIX wieku naprzeciw schodów prowadzących do Cerkwi pw. św. Bogurodzicy. W tym domu mieściła się jedna z pierwszych płowdiwskich aptek prowadzona przez doktora Petrowa. Dziś w domu znajduje się Urząd Stanu Cywilnego, dlatego też potoczną jego nazwą jest *Къща на младоженци* (Dom Młodożeńców); **Къщата на хаджи Власаки Чохаджията** – Dom chadźiego Wlasaki Czochadźiji znajduje się na narożniku nieopodal Bramy „Chisar”. Zbudowany został przez znanego kupca materiałów pod koniec XVIII wieku. W tym domu dzisiaj mieści się administracja Architektoniczno-Historycznego rezerwatu „Stary Płowdiw”; **Къщата на хаджи Драган Калофереца** – Dom chadźiego Dragana Kałofereca znajduje się u wschodnich podnóży Trójwzgórza. Został zbudowany w 1850 roku dla bogatego płowdiwskiego handlarza tkaninami, chadźiego Dragana Kałofereca. Później dom został sprzedany chadźiemu Iwanicy Kujumdzioglemu. Dziś mieści się w nim płowdiwska filia Narodowego Instytutu Pomników Kultury; **Къщата „Недкович”** – Dom Nedkowicz znajduje się na Trójwzgórzu na wschód od Chisar kapija. Został zbudowany w 1863 roku w duchu europejskiego neoklasycyzmu. Był własnością rodziny doktora Wyłkowicza, a następnie został sprzedany Nikoli Nedkowiczowi, bogatemu kupcowi płowdiwskiemu. Budynek funkcjonuje dziś jako dom-skansen. Znajdują się w nim oryginalne dziewiętnastowieczne meble, należące do rodziny Nedkowiczów; **Ламартиновата къща** – Dom Lamartin’a został zbudowany przez bogatego kupca Georgiego Mawridiego w latach 1829–1830. Znajduje się na Trójwzgórzu i jest jednym z najbardziej imponujących domów Starego Miasta. Latem 1833 roku, w drodze powrotnej z orientalnej wyprawy zatrzymał się w nim na dwa dni wielki francuski poeta, Alfonse de Lamartine wraz z małżonką Elizą-Marianą. Spotkał się wtedy z płowdiwską elitą, m.in. z braćmi Czałykowymi i Geszowymi.

Swój pobyt w Płowdiwie opisał w pamiętniku z podróży pt. „Podróż na Wschód”, którego fragment przytaczam poniżej:

„Filipopoli² ma około 30 000 mieszkańców, położone jest o 4 dni drogi od Adrianopola i o 8 od Sofii; leży nad rzeką, na odosobnionym skalistym wzgórzu pośrodku urodzajnej równiny; to jedno z najpiękniejszych miast ze względu na swoje naturalne położenie; wzgórza mają formę rogu, z których dwa szczyty są zabudowane domami, ogrodami i wijącymi się na górze lub na dole uliczkami (...); widok na mosty, na ogrody, na domy, na wielkie drzewa, które rosną przy brzegu rzeki, na zalesioną dolinę, która oddziela rzekę od gór Macedonii, na same góry, których zbocza poprzecinane są pianistymi potokami i pokryte wioskami i monasterami – wszystko to, oglądane z ogrodu Mawridiego, przedstawia jedno z najbardziej zachwycających miejsc na świecie”³.

W 1960 roku dom został uznany za pomnik kultury i do dzisiejszych dni nosi nazwę, wspominającą znamienitego gościa, bawiącego w domu jedynie dwa dni. W jednym z pokoiów znajduje się ekspozycja poświęcona życiu i twórczości Lamartina; **Синята къща (Павлитовата къща)** – *Dom Pawlitiego* lub *Niebieski Dom* (od koloru tynku) znajduje się na Trójwzgórzu, nieopodal bramy „Chisar”. Zbudowany został w 1850 roku przez Georgiego Pawlitiego. Dom jest wpisany na listę zabytków kultury i mieszczą się dziś w nim siedziba Narodowej Fundacji „Trzyście wieków Bułgarii” oraz Studencki Dom Twórczy.

Jak widać w powyższych przykładach nazwy domów odrodzeniowych nie tylko są niezwykle onomastycznym materiałem badawczym, ale również pełnią funkcję skarbcza kultury i historii narodu bułgarskiego.

БИБЛИОГРАФИЯ

Borowiak 2011: Borowiak, P., *Płowdiw w nazwach. Historia i współczesność w toponimii zapisane*, Poznań-Toruń.

Райчевски 2004: Райчевски, Г., *Пловдивска енциклопедия*, Пловдив.



Stara tablica informująca o pobycie poety Lamartin’a w Płowdiwie, wisząca na „Domu Lamartin’a” (w języku francuskim)

FOOTNOTES

- ¹ Materiał badawczy wyekscerpowałem z własnej publikacji pt. *Płowdiw w nazwach. Historia i współczesność w toponimii zapisane*, Poznań-Toruń 2011 oraz z książki: Георги Райчевски, *Пловдивска енциклопедия*, Пловдив 2004.
- ² Nazwa miasta za czasów, kiedy było ono częścią Imperium Rzymskiego.
- ³ К. Възвъзова-Каратеодорова, *Непресъхващи извори*, Пловдив 1975, с. 262–263, [przeł. P. B.].

Patryk Borowiak
Institute of Slavonic Philology
Collegium Maius
ul. Fredry 10
61-701 Poznań
Poland